

“අටුවා නම් කීම? හෙවත් අටුවා හෙළ’ටුවා පවත”

ජේරාදේණිය විශ්වවිද්‍යාලයේ සිංහල අධ්‍යයනාංශයේ
ආනන්ද කුලසූරිය විසිනි

අටුවා යන්නේ සාමාන්‍ය තේරුම අරුත් කීම යි. ශබ්ද කෝෂයකින් එහි තේරුම විමසනොත් ‘අර්ථකථාව’ වැනි පර්යාය පදයක් ලැබෙයි. පදයක හෝ පාඨයක හෝ අරුත් කිව යුතු වන්නේ එය නොවැටහෙන තැනදී ය. එහෙයින් නොපැහැදිලි පද්‍යා-දියෙහි අරුත් පහදා ලීම අටුවා කිරීමක් ලෙස හැඳින්විය හැකි ය. එසේ අරුත් පහදා ලනු සඳහා ලියූ විවරණ ග්‍රන්ථය උපවාරයෙන් අටුවා නම් වෙයි. අරුත් පැහැදීම සඳහා ලන විස්තර වර්ණනාව ද අටුවාවක් ලෙස හැඳින්විය හැකි ය.

(අ) අටුවා කිනම් ස්වභාවයක්, වර්ණනා ස්වරූපයක් ගන්නේ ද? ස්වභාවය යනුවෙන් මෙහි අදහස් කරනු ලබන්නේ වස්තු විෂයය හෙවත් අන්තර්ගත කරුණුය. කවර කවර දැයිත් එය යුක්ත වන්නේ ද යනුයි. වර්ණනා ස්වරූපය යනුවෙන් අදහස් කරනු ලබන්නේ ඒ අරුත් බෙණෙන අයුරුයි. අර්ථ වර්ණනා ක්‍රමයයි.

(ආ) සිංහල ගද්‍යය හැඩ ගැසීමෙහි ලා අටුවාවන්ගෙන් කවර කාර්ය භාරයක් ඉටු වීණි ද? සිංහල භාෂා-සාහිත්‍යය ගොඩනැගීමෙහි ලා අටුවාවන්ට කෙබඳු තැනක් හිමි වන්නේ ද?

මූලික වශයෙන් මෙකී ප්‍රශ්න කෙරේ අවධානය යොමු කොට ඒවාට යම් තරමකින් විසැලුමක් ඉදිරිපත් කිරීම යි, මේ ලිපියේ අරමුණ වන්නේ.

මුලින් තුබූ ඉපැරැණි අටුවා වනාහි දැනට අවිද්‍යමාන ග්‍රන්ථ ය. එහෙත් යම් දවසක හෙළදිව ඇදුරේ ඒවා හෙළ බසින් ලියා තැබුහ. දිගු කලක් මුළුල්ලේ ඒවා පැවැත්තේ ය. ඒවායේ ඇතිවීම, පැවැතීම, නැතිවීම පිළිබඳ තතු දැනගැනීම අප ග්‍රන්ථ වංශයේ ආරම්භක අවස්ථාව පිළිබඳ තොරතුරු විමසන්නකුට වැඩදායක වෙයි. එයින් අප බසේත් ගත් පරපුරේත් තොරතුරු විමසන්නකුට වැදගත් වෙයි. අටුවා කවුරුන්ගේ කෘති ද? කවුරුන් විසින් සංගෘහිත ද? කවුරුන් විසින් ගෙනෙන ලද ද? කවුරුන් විසින් කෙසේ කවද කොහි දී ඒවා ලියන ලද්දේ ද? ඒවා ලොව පුරා පැතිර ගියේ කෙසේ ද? යනාදි ගැටලු පිළිබඳ තොරතුරු සෙවීම අටුවාවල නියම තතු වටහා ගැනීමට උපකාර වෙයි. තව ද (ආ) යනුවෙන් නැගූ පැනයට අදාළ ව කිව යුත්තක් වෙයි. අටුවා යනුවෙන් මෙහි ලා වෙසෙසින් විමැසුමට ලක් වන්නේ හෙළ’ටුවාව යි. ඒ වනාහි අප ග්‍රන්ථ වංශයෙහි සඳහන් ලබන පැරැණිතම රචනා ය. එබැවින් සිංහල ග්‍රන්ථ වංශය ගොඩ නැගීමෙහි ලා ඒවායින් ඉටු වූණු මෙහෙය සම්භාව්‍ය යුගයේ පැරැණි සාහිත්‍යයේ තතු වටහා ගැනීමට උපකාර වේ.

මේ ලිපියේ මෑය ලෙසින් ගැනුණු පැනයට සමාන පැනයක් නඟන වියත් තෙරපාණ කෙනෙක්! එයට පිළිතුරු දෙමින්, “මේ වනාහි ග්‍රන්ථාන්තරයන්හි එකිනෙකට වෙනස් විවේචනයන්ගෙන් ආකූල වූ, වියතුන්ට පවා සෘජු ව පිළිතුරු දෙනු නොහැකි ප්‍රශ්නයෙකි. එහෙයින් ඒ සඳහා කරන පරීක්ෂණය බලවත් පරිශ්‍රමයකින් කළ යුතු බව කියයුතු නොවේ” යි අනතුරු ඇඟවීමක් කරති. එබැවින් අටුවාවල තතු සෙවීමේ බරපතළකම ගැන

අමුතුවෙන් කරුණු ගෙන හැර පෑම අවශ්‍ය නො වෙයි. අටුවා නමු නිරාකරණය කිරීම බරපතල කාර්යයක් වන්නා සේ ම, දුෂ්කර වූ ද ආකූල වූ ද එකක් වෙයි. එහෙත් සිය බසේත් එයින් ලියවුණු පොතපතේත් යටගිය පවත දැන ගනු කැමැත්තවුන් විසින් පසෙක නොතැබිය හැකි ගැටලුවක් වන හෙයින් ඊට මුහුණ දිය යුතු වෙයි. සියලු අටුවා පිළිබඳ තොරතුරු විමසීම මෙම ලිපියේ අදහස නො වෙයි. පැරැණි අටුවාවලට එය සීමා කරනු ලැබෙයි. එයින්ද හෙළ බසින් ලියන ලද සැලැකෙන හෙළ'ටුවා ("සිහලවිද්‍යා කථා")වලට වෙසෙසින් සීමා කරනු ලැබේ.

අටුවා පිළිබඳ පවත්නා ප්‍රධාන මත දෙකකි. ඒ මෙසේ දැක්විය හැකි :

(1) "ඒ ඒ තන්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් පවත්වන ලද ප්‍රකීර්ණක දේශනාව ම අටුවා නම් වෙයි. "එයට සාධක වශයෙන් හැර දැක්වෙන්නේ සම්බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් සියවස් දහනකට—එනම් පොළොන්නරු රාජධානි සමයෙහි—පමණ ලියන ලද ටිකා ග්‍රන්ථ පාඨයකි. ඒ පාඨය නම් : "තත්ථ තත්ථ භගවතා පවත්තිතා පකිණ්ණක දෙසනා යෙව අට්ඨකථා" යි.² විමකි විනෝදනී විනය ටිකායෙහි ද ඒ අදහස තහවුරු කරන පාඨයක් එයි. "භගවතො පකිණ්ණක දෙසනාහුතා ව සුත්තානුලොම භුතා ව අට්ඨකථා" යි පඨම පාරාජික වණ්ණනායෙහි එන ඒ පාඨයෙන් කියැවෙන්නේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ප්‍රකීර්ණක දේශනාව ද සුත්‍රානුලෝමය ද අටුවා ලෙසින් ගැනුණු බව යි. මේ අදහසට සම්ප ව යන අටුවා පාඨයක් මනෝරථපුරණී නම් අංගුත්තරනිකායට්ඨකථායෙහි එයි. එනම් : "සම්මා සම්බුද්ධෙනෙවහි තිණ්ණං පිටකානං අත්ථසංවණ්ණනාක්කමො භාසිතො: යා පකිණ්ණක-දෙසනා ති වුව්වති" යි. තුන් පිටකයෙහි අර්ථ සංවර්ණනා ක්‍රමය සම්මා සම්බුදුන් විසින් වදාරන ලදී; එය ප්‍රකීර්ණක දේශනා යයි කියනු ලැබෙයි.

(2) දෙවන මතය ඉහත දැක්වුණු අදහසට ඉලුරා වෙනස් වුවකි. ඒ අනුව අටුවා නම් ආචාර්ය වාදය යි. ටිකාචාර්යවරයන් ගේ පැරැණි මතය විවේචනයට ලක් කැරෙන ස්වරූපයෙන් එය ඉදිරිපත් කොට ඇත. "අටුවා නම් ප්‍රකීර්ණක දේශනාව ය යි" අර්ථකථාචාර්යවරයෝ කිසිවිටකත් නො කීහ. එසේ කී ටිකාචාර්ය මතයට විරුද්ධ ව අටුවාචාරීන් වහන්සේ සාක්ෂ්‍ය දෙත්. දික්සහි අටුවාවේ (395 පිටුවේ) "ආචරියවාදෙ නාම අට්ඨකථා" (ආචාර්යවාදය නම් අටුවාව ය) යි කියා තිබේ. මෙයින් අදහස් කරනු ලබන "ආචාර්යවරයෝ" නම් කවරහුද යි නිශ්චය කර ගැනීම වැදගත් වේ. ඒ විනිශ්චයත් නො බිඳිය හැකි වෙන ලෙස අටුවාවකින් ම ලබා ගත හැකි ව තිබීම ප්‍රීතියට හේතුවකි. සමන්තපාසාදිකා නම් විනය අටුවාවේ (පරණ මුද්‍රණයෙහි 118 පිටුවෙහි) "ආචරියවාදෙ නාම ධම්ම සංගාහකෙහි පඤ්චහි අරහත්තාසතෙහි යපිතා පාළිවිනිමිමුත්තා ඔක්කන්තික විනිච්ඡයජ්ජවත්තා අට්ඨකථාති" යන වාක්‍යයෙන් පෙනේ. ආචාර්යවාදය නම් ධර්මසංග්‍රාහක පන්සියයක් රහතත් වහන්සේ විසින් තබන ලද පෙළෙන් වෙන් වූ බැස ගන්නා විනිශ්චය වශයෙන් පැවැති අටුවා යි" යනු එහි අනුවාදය යි.³ තවද නියම අටුවාව වූ ආචාර්ය වාදයෙහි ආ දෙයක් පවා පෙළේ සුත්‍රයන් හා නො ගැළැපේ නම් නොපිළිගත යුතු යැ යි අටුවාව ම කියයි. දික්සහි අටුවාවෙහි (395 පිටුවෙහි) "ආචරියවාදෙපි සුත්තෙන සමෙත්තො ව ගහෙනබ්බො; න ඉතරො" (සුත්‍රය හා ගැළැපෙන්නා වූ ආචාර්යවාදයම ගත යුතු ය; අනෙක නොගත යුතු ය) යි දක්වනු ලැබේ.

යට කී දේ මතය තවදුර මදක් විමසා බලමු. අටුවා නම් ප්‍රකීර්ණක දේශනාව යන මතය සාරත්ථදීපනී විනය ටීකාවේ නිධානකථාවන්ණනාවෙහි කියැවෙන අදහසක් බව මුලින් සඳහන් කැරිණි. ටීකාවාර්ය තුමන් එසේ කී නමුත් අටුවාවාරීන් විසින් කියන ලද්දේ ප්‍රථම සංගීතිකාරක මහරහතන් වහන්සේ ත්‍රිපිටකයට අර්ථ කීමේ වාචනා මාර්ගය සම්පාදනය කළ බව ය යි කෙනෙක් කියති. ඉන් පසු දෙවෙනි තෙවෙනි සංගායනාවල නැහැණු පසු මිහිඳු මහ තෙරුන් වහන්සේ ඒ අටුවා ක්‍රමය ලක්දිවට ගෙනැවිත් සිංහල හික්සුන් ලවා එය හෙළ බසින් තැබූහ. විමකිවිනෝදනී ටීකා පාඨයෙන් ද කියැවෙන්නේ එවැනි ම අදහසකි. එනම් බුදුරජුන් විසින් දෙසා වදළ ප්‍රකීර්ණක දේශනා ද සුත්‍රානුලෝමය ද අට්ඨකථා ලෙසින් සැලැකුණු බව යි. “ත්‍රිපිටක අර්ථවර්ණනා ක්‍රමය සමාක් සම්බුද්ධයන් විසින් ම දේශනා කරන ලද බව දත යුතු යි. ඒ ඒ කැන්හි දී භාෂාවකුන් වහන්සේ විසින් දේශිත ප්‍රකීර්ණක දේශනා ම ‘අට්ඨකථා’ නම් වේ” යනුවෙන් කියා ඇත්තේ ඒ අනුව විය යුතු ය. දික්සහි අටුවා ආදී අටුවා සතරක ම සඳහන් පාඨයක් අනුව මිහිඳු මහ තෙරුන් විසින් හෙළ දිවට අර්ථකථා ගෙනෙනු ලැබී ය. එය ධර්ම සංග්‍රහක රහතන් පන්සියයක් දෙනා වහන්සේ විසින් සංගීත වූ ද අනුසංගීත වූ ද අටුවා යි. සාරත්ථදීපනී විනය ටීකා පාඨයක් අනුව මිහිඳු මහ තෙරුන් වහන්සේ විසින් තමබපණ්ණි ද්විපයට ගෙනෙන ලද අර්ථ වර්ණනා සංඛ්‍යාත කථා මාර්ගය ම පසුව ද්විපවාසී මහ තෙරුන් විසින් හෙළ බසින් තබන ලදී.⁶ ධර්ම සංග්‍රහක තෙරවරුන් විසින් පවත්වා ගෙන එනු ලැබුයේ අට්ඨකථා මාර්ගය යි. එය කථා මාර්ගයක් මිස ලිඛිතයක් (ලේඛනයක්) වූ බවක් නො කියැවෙයි. එය ලිඛිතයක් බවට පමුණුවන ලද්දේ හෙළදිව වැසි තෙරවරුන් විසිනි.

දෙවන මතයෙන් දැක්වුණේ අටුවා නම් ආචාර්ය වාද විනා ප්‍රකීර්ණක දේශනා නො වන බව යි. ආචාර්ය වාදය නම් “ධර්මසංග්‍රහක රහතන් විසින් තබන ලද ‘පෙළෙන් වෙන් වූ බැස ගත් විනිශ්චය වශයෙන් පැවැති අටුවා යි”. මෙහි පෙළෙන් වෙන් වූ බැසගත් විනිශ්චය වශයෙන් පැවැති අටුවා යි සිංහලට නැහැණේ. “පා ලිවිනිමුත්තො ඔක්කන්තිකවිනිච්ඡයප්පවත්තා අට්ඨකථා” යන පාළි පාඨය යි. සංගීතිකාරක උතුමන් විසින් ත්‍රිපිටක පාළියට නො නැහැ හෙයින් “පාලිවිනිමුත්ත” නම් වූ බව “සමන්තපාසාදිකා” පාඨයකින් පැහැදිලි වෙයි.⁷ විමකිවිනෝදනී කතුවරයෝ ද ඒ අනුමත කෙරෙත්.⁸ “ඔක්කන්තිකදෙසනා” නම් ඒ ඒ අවසරයෙහි වහ වහා නානා නයින් දෙසනු ලබන ධර්ම දේශනා යි.⁹ ඒ ධර්ම දේශනා අටුවාවල සුදුසු පරිදි සංග්‍රහ කරන ලදී යි දැක්වෙයි. එවැනි ප්‍රකීර්ණක දේශනා අටුවාවේ මූල යි.¹⁰

හෙළ'ටුවා

සම්ප්‍රදායයෙන් හෙවත් පරම්පරා කථාවෙන් කියැවෙන පරිදි සිංහල ගඟායේ මූල අවස්ථාව වූයේ මෙයට සියවස් විසිතුනකට පමණ පෙර මිහිඳු මහ රහතන් ඇතුළු ධර්මදුත පිරිස මෙම දිවයිනට සැපත් වුණු කාලය යි. එනම් සම්බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් අවුරුදු තුන් සියයකට පමණ පසුව යි. දඹදිව ධර්මාගෝක අධිරාජ්‍යාගෙන් ලැබුණු දයාදයක් ලෙස මේ දිවයිනට බුදු සමය පැමිණියේ ය. මිහිඳු මහ තෙරුන් ප්‍රධාන කොට මෙහි පැමිණි ධර්මදුත පිරිස ගෙන ආ ඒ බුදු දහම මෙ රට එවකට රජ කළ දෙවන පෑතිස් නිරිඳු ප්‍රමුඛ ද්විපවාසී සිංහල ජනයා හරසරින් පිළිගත්තේ ය. එසේ ගෙනෙනු ලැබූ බුදු දහම හෙළ බසින් තබන ලදී. ධර්මදුත පිරිස මේ දිවයිනට ගෙන ආ ඒ දහම අටුවා සහිත බුද්ධ චවනය යි කියති. බුදු රජුන්ගේ ධර්ම - විනය දෙකේහි පැහැදිලි කළ යුතු තැන් පැහැදිලි කරනු වස් අරුත් පැවැසීම් කැරුණු බැවින් ඒ රචනා අට්ඨකථා හෙවත් අටුවා නම් වී. හෙළ බසින් තුබුණු බැවින් ද අටුවා ස්වරූප ගත් බැවින් ද ඒ හෙළ'ටුවා නමින් ඇදින්විණි.

හෙළ'ටුවා නමින් කැරුණු මේ විශාල රචනා සමූහය අප අතට පත් වී නැත. නොයෙක් කරුණු හේතු කොට ගෙන ඒවා වැනැසී යන්නට ඇත. ඒ පිළිබඳ තොරතුරු අප දන්නේ එම රචනා පළමුයෙන් සැකැසි සියවස් ගණනාවක් ගත වූවාට පසු ලියැවුණු පාළි අට්ඨකථා සාහිත්‍යයෙහි එන සටහන්වලින් ද අතරින් පතර සිංහල පොත්වලින් ද දැක්වෙන සටහන්වලින් ද වෙයි. පාළි අට්ඨකථා ග්‍රන්ථ දූතට අපට ඇති පැරැණිතම සිංහල පොත්වලට වඩා පැරැණි බැවින් මුල් ම ලිඛිත සාධක ලැබෙන්නේ ද ඒ පොත්වලිනි. එබඳු එක් සටහනක් දීඝනිකාය අට්ඨකථාව ආදී කොට ඇති සහි අටුවා සතරක ම යෙදී ගත් බව ඉහතින් සඳහන් කැරිණි. ඒ අටුවා පාඨය මෙසේ යි :

“අත්තප්පකායනත්ථං අට්ඨකථා ආදීතො වසීසතෙහි පඤ්චහි යා සංගීතා අනුසංගීතා පි ව පච්ඡාපි

සිහළදීපං පන ආහතා වසීතා මහාමහින්දෙන ධපිතා සිහළභාසාය දීපවාසීනමත්ථාය

අපනෙත්වාන තතො'භං සිහළභාසං මනොරමං භාසං තන්තිනයානුච්ඡවිකං ආරොපෙන්නො විගතදෙසං”¹¹

[“අරුත් පහදනු සඳහා යම් අටුවා පළමු කොට පත් සියයක් මහ රහතන් විසින් සංගීත ද අනුසංගීත ද වූයේ. පසුව හෙළ දිවට ගෙන එන ලද්දේ මිහිඳු මහ රහතන් විසින් (හෙළ) දිව වැස්සනට වැඩ පිණිස හෙළ බසින් තබන ලද්දේ (මේ ද) ඉක්බිති මම (එහි) හෙළ බස ඉවත් කොට, තන්ති (තෙවලා බුදු වදන්) නයට ගලපා දෙසින් තොර කොට මනරම් බසට නගන්නෙමි.”] යනු ඒ ගාථා පාඨයේ අදහස යි. තවදුරටත් සිය කාර්යය පහදා ලන අටුවාවාර්යයේ “චේරවංසයට පහනක් වී තෙරුන්ගේ සමයට ද මහාවිහාර වාසීන්ගේ ඉතා දක්ෂ විනිශ්චයවලට ද අවිරුද්ධ ව, (හෙළ'ටුවාවල) පුන පුනා කී දය (පමණක්) හැර අරුත් පවසමි”¹² යි කියත්.

බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් සියවස් දහයකට පමණ පසු මෙහි වැඩි බුද්ධසෝඡ ආචාර්ය-පාදයෝ එම අටුවා පිහිට කොට ගෙන පෙළ අටුවා කළහ.¹³ එතුමන් එසේ කරන ලද්දේ හෙළ'ටුවා පිහිට කොට ගෙන බව තීර කරන තවත් සාධක ඇත. එම අටුවා වෙසෙසින් සඳහන් කරන තැන කිහිපයකි මේ :

- (1) “මෙයින් හෙළ අටුවායෙහි පුනප්පුන කියු කථා මාර්ග කියත්”¹⁴
- (2) “හෙළ බසින් තුබූ අටුවා පෙරළා ස්වභාව නිරුක්තීන් තුබූව පිළිපත්තවුන් බොහෝ ජනා වන බැවින් ආගම ධම් සිටි හැඟියහු විසින් යු සේ යි.”¹⁵
- (3) “එ හෙළ අටුවායෙහි”¹⁶
- (4) “විචරා හෙළ අටුවායෙහි කියන ලද”¹⁷
- (5) “අප්පමාදමිහි පණ්ඩිතා යන පද තබා හෙළ'ටුවායෙහි ‘අප්පමාදමිහි පණ්ඩිතා හපෙථ’ යුහු. අපමා බැවුහි සෙවු පෙනෙ යු සේ යි. මෙ ද හෙළ'ටුවා.පෙරළා තැබූ අටුවා බැවින් ඒ අරුත් නො නහස් යෙනු අන්තරයෙන් ‘අප්පමාදමිහි’ යනුවක් ඇරැස් ‘අප්පමාදමිහි පණ්ඩිතා මෙධාවිනො සප්පඤ්ඤා’ යි අර්ථ කියනු.”¹⁸

- (6) “වැද්දෙක් විද මැරී. හෙළවුට්ටයෙහි වෙරියෙක් විද මැරී ය. යෙත්. උදන් අටුට්ටයෙහි වැවක් නිසා වෙර බද් මිනිසෙක් යෙත්”¹⁹
- (7) “පපුප්පක නම් වටු—හේ කම් කෙලෙස් විවහ විසින් නොඑක් වන බැවින් පපුප්පක නම් වේ. ‘පපුප්පකානි ව තානි සංඛාතානි’ යනු වේ—පපුප්පක නම් ලද වන යු සේ යි. එමෙ කියුහ. ‘තෙහුමකානි වට්ටානි’ (යි). හෙළවුට්ටයෙහි ප යනු හැර ‘ජේත්වාන මාරස්ස පුප්පකානි’ යි පාය ගත්හ.”²⁰
- (8) “සංවෙගො, සංවේ—ඔන පුවත් ඤාණ සංවේ නම්. සංවේ උපන් ක්‍රම සිය රිචින් දැක්වියටි වැ.....මෙ තැන සිටි හෙළවුට්ටයෙහි සංවේපත් වැ දෙවිපින් දහසක් දෙවුසරත් පිරිවරා යි බුදුන් කරා ගියේ යි. බුදුහු බණ කියුහ. බණ අසා දෙවිපින් දිවසරත් හයි සැමැහ සෝවාන් ඵලෙහි පිහිටි යයි කියා මතුයෙහි බික්සිනිය ගමට ආ මහණුන් පතිපුප්කාව පවත් ජැනැ නිවත් තැන් පුළුවන් සේ කියුහ.”²¹
- (9) “මෙසෙයින් ගත දුවෙක් හික්නිය ගෙහෙ මනුස්සානං පටිපුච්චිත්වා සන්ථාර ගම් හිඳුනා ආසන පැනවිහ යන හෙළවුට්ටා හා සිමියෙයි නොහොත් ‘පටිච්චස්සක මනුස්සානං යනු එක් බිත්තෙන් වුත්ත න [යෙන] යනුවක් අධ්‍යාහාර කරනු. මේ දෙසෙයින් නොගෙන මේ අටුට්ටා තුඩු සෙයින් ගත බුදුනට තුමා ගෙහි අසුන් නො පත්වා එක්බිති ගෙහි අසුන් පැන්වුට්ටා වේ. එබැවින් යට කී සෙයින් ගත්තේ යි.”²²
- (10) “හෙළවුට්ටයෙහි සන හතාමට්ටකය යෙත්.”²³
- (11) “නිබද්ධං අට්ටකභාපණෙ යි හෙළ අටුට්ටයෙහි කියු බැවින්”²⁴
- (12) “සාලින්ඨකසිප්පෙ, පයත් හකුරු ලන සිප්හි හෙළවුට්ටයෙහි යන්න හක් කරන ලනක සිපැ යෙත්. මේ අටුට්ටයෙහි ඒ සිප් ගත්හු අහසින් යන ලිහිණියන් පැහැර මරන තැන් ගැනැ ‘සාලින්ඨකසිප්පෙ’ යුහු.”²⁵
- (13) “ලකුණ්ටකො වදනි කිරස්ස නැමි’ යන හෙළවුට්ටා යි”²⁶
- (14) “ගම්භිරො රහදෙ, ගැඹුරු දියවළ. රහදෙවදන කිද ආවාටහි නම්’ හෙළ අටුට්ටයෙහි”²⁷

මේ හැර මහ අටුට්ටා, සිහලට්ටකවා යනුවෙන් සඳහන් වන තැන් ද ඇත.”²⁸

මිහිඳු මහ රහතන් වහන්සේ ස්වකීය ධර්මදාන පිරිස හා සමඟ මේ දිවයිනට වැඩ නොබෝ කලකින් ම මහ රජතුමන් ඇතුළු රාජකීයයන්හටත් ස්වදේශවාසී අවශේෂ ජනයන්හටත් දහම් දෙසීම ගැන ඇතැමෙක් විමතිය පළ කරති. උන්වහන්සේ දම් දෙසුයේ කිනම් බසකින් ද රට වැසියන් එසේ වදළ බණ වටහා ගත්තේ කෙසේ ද? යි යනාදී සැක උපදවන සිතිවිලි කෙතෙකුට ඇති වන්නට පුළුවන. එහෙත් උන්වහන්සේ දෙසූ බසත් එවක ද්විපවාසින්ගේ බසත් අතර යම් පමණක සාමාන්‍යක් පැවැතියාට සැක නැත. “අශෝක ප්‍රාකෘත” නමින් ඇදින්වෙන බසත් තත්කාලීන සිංහලයන්ගේ බසත් අතර පරතරය එතරම් මහත් යැ යි සිතිය නොහැකි ය. හෙට්ටිආරච්චි සූරින් කියන පරිදි, “මිහිඳු මහරහතන් වහන්සේ පෙරදැරි වීමෙන් හෙළවුට්ටා කරනු ලැබීම ඇතැමුන්ට අසිරිමත් දෙයක් සේ පෙනේ. එසේ ම උන්වහන්සේ විදේශයකින් ලක්දිවට වැඩ නොබෝ දිනකින් දෙවනපැතිස් රජුටත් අනුලා දේවිය ඇතුළු පිරිසටත් දම් දෙසීම ද

ආශ්වයාසයක් මෙන් වැටහේ. එහෙත් එවක ලංකාද්වීපයෙහි ප්‍රචලිත වූ භාෂාව ඊට ශතවර්ෂ තුනකට පමණ පෙර විජය ආදි පිරිස උතුරු ඉන්දියාවෙන් ම ගෙනා ආයතී භාෂාවේ විකෘතියක් හෙයින් ලක්දිව විසූ පිරිසට මහෙන්ද්‍ර ස්ථවිරයන් වහන්සේගේ භාෂාව අවබෝධ වී යාම කිසි සේත් පුදුමයක් නො වේ. සිංහල ප්‍රාකෘතයෙහි යම් දේශීය ලක්ෂණයක් පැවැත්තේ නම් එය ඉගෙනීම ද මහෙන්ද්‍ර ස්ථවිරයන් වහන්සේට දුෂ්කර වී ය යි සිතිය නොහැකි යි.....”²⁹ එය පුදුමයට හෝ විමතියට හෝ කරුණු නො වේ.

දඹදිවින් මෙ රටට ගෙනෙන ලද අටුවා කථා මාර්ගය මිහිදු මහරහතන් වහන්සේගේ මෙහෙයීමෙන් හා ප්‍රධානත්වයෙන් ස්වදේශවාසී මහතෙරවරුන් විසින් හෙළ බසට නඟන ලදී. හෙළ’ටුවා (“සිහලට්ඨකථා”) නමින් ප්‍රකට වූ ග්‍රන්ථ සමූහය ඒ පරිශ්‍රමයේ ප්‍රතිඵල වශයෙන් පහළ වීණි. ඒ පිළිබඳ දීර්ඝ විස්තරයක් ආචාර්ය අදිකාරම් මහතුන්ගේ පැරණි ලක්දිව බෞද්ධ ඉතිහාසය නමැති ග්‍රන්ථයෙහි දැක්වෙයි.³⁰ බෞද්ධ විශ්ව කෝෂයෙහි “අට්ඨකථා” යන මැසින් පළ කැරුණු ලිපියෙන් ද, හොරණ වජිරඤ්ඤාණ හිමියන්ගේ කුසුසිබ පද්ථ සංස්කරණ ප්‍රස්තාවනායෙන් ද හෙළ’ටුවා පිළිබඳ තොරතුරු දක්වනු ලැබේ.³¹ අදිකාරම් මහතුන් දක්වන අටුවා නාම ලේඛනයෙහි ග්‍රන්ථ දහ නවයක නම් සඳහන් වෙයි. එයින් මුල් හතර පිළිවෙළින් :

- (1) මහා අට්ඨකථා හෙවත් මූල අට්ඨකථා—අට්ඨකථා
- (2) උත්තරවිහාරට්ඨකථා
- (3) මහාපච්චරිය අට්ඨකථා
- (4) කුරුන්දි අට්ඨකථා

යන මේවා යි. තව දෙකක—එනම් 13) සිහලමාතිකට්ඨකථා 19) විභංගප්පකරණස්ස සිහලට්ඨකථා යන දෙකේ—ඒවා හෙළ’ටුවා බවට ඉතියක් ඇත. අනෙක්වා හෙළ’ටුවා ය යි ඉදුරා කීමට හෝ හෙළ’ටුවා නො වෙතැ යි එක හෙළා පිළිකෙව් කිරීමට හෝ තීර පදනමක් නැත. උත්තර විහාර අට්ඨකථාව පිළිබඳ කිසි දු සඳහනක් ටෙරවාද පරම්පරාවේ පොත-පතෙහි නැත. තීර ලෙසින් හෙළ’ටුවා යැ යි පිළිගැනෙන පොත් තුනකි. එ නම් :

- (1) මහ අටුවාව (මහාඅට්ඨකථා, මූල අට්ඨකථා)
- (2) මහ පසුරු අටුවාව (මහා පච්චරියඅට්ඨකථා)
- (3) කුරුදු (වැලි) අටුවාව (කුරුන්දිවෙල්ල—අට්ඨකථා)

යනු යි. “මිහිදු මහ තෙරුන් මෙ රටට වැඩි කල තත්කාල—වර්තීතට අවගම වනු සඳහා සිංහල භාෂාවෙන් තිබූ අටුවා ත්‍රයෙක”³² යන්නෙන් පොළොන්නරු කාලයෙහි හෙළ’ටුවා තුනක් දැන සිහි කළ බව පෙනෙයි. ඉහතින් ද සඳහන් කරන ලද පරිදි යම් යම් කරුණු හේතු කොට ගෙන ඒ හෙළ’ටුවා සියල්ල අභාවයට ගියේ ය.

හෙළ’ටුවා අතුරින් මහ අටුවාව (මහා අට්ඨකථා) අග්‍රගණ්‍ය විය. එයින් උපුටා ගත් තොරතුරු අනෙක් අටුවාවල පෙනෙයි. එය මුළු තෙවලා දහමට ව්‍යාධ්‍යා ස්වරූපයෙන් කරන ලද්දකැ යි යන වියත් මතය සත්‍ය සේ පිළිගැනීමට බාධා නැත. පසු කලක අටුවාවාරි බුදුගොස් හිමියන් විසින් රචිත නොඑක් අටුවාවලට එය මූලාශ්‍රය විය. අනෙක්

අටුවාවලට වැඩියෙන් විස්තර කරුණු ද එහි දැක්වෙයි. එසේ ම අනෙක් අටුවාවලට වැඩියෙන් එය බුදුගොස් හිමියන්ගේ සම්භාවනාවට පාත්‍ර විය. ඒ අතරම මහා අටුවායෙහි ආ ඇතැම් අර්ථ ව්‍යාඛ්‍යාන මුල් පාළිය හා නොගැළපෙන බවත් ඇතැම් ආචාර්යවරයන් මහ අටුවාවට වෙනස් අයුරින් ඒ තැන්වලට අර්ථ දීපනය කර තිබෙන බවත් බුදුගොස් තෙරණුවන් සඳහන් කරන බවත් කියනු ලැබේ.³³

මහ අටුවාව මුළු ත්‍රිපිටකය අලලා අර්ථ කථා සැපැයූ අතර, එක් පිටකයකට හෝ ඉන් කොටසකට හෝ අරුත් කියූ අටුවා ද විය. මෙසේ විසුද්ධිමග්ගයෙහි “විනය අටුවාව” යි ඒක වචනයෙන් ද “විනය අටුවා” යි බහු වචනයෙන් ද විනය පාළියට අර්ථ කථන කළ අටුවා කිහිපයක් සඳහන් වෙයි. එයින් විනය අටුවා කිහිපයක් තුබුණු බවත් ඉන් එකක් අනෙක්වාට වඩා වැදගත් කොට සැලැකූයෙන්, “විනය අටුවාව” යි ව්‍යවහාර වුණු බවත් පෙනෙයි. එ නයින් අටුවා කීපයක සමූහ නාමයක් දෝ හෝ යි සිතෙන සුත්තන්තවයකථාව ගැන ද මජ්ඣිමනිකාය, සංයුත්තවයකථාව, අංගුත්තරවයකථාව, අභිධම්මවයකථාව යන පොත් ගැන ද විසුද්ධිමග්ගය සඳහන් කරයි. විසුද්ධිමග්ගය බුදුගොස් තෙරණුවන්ගේ මුල් ම කෘතිය වූ බැවින් උන්වහන්සේ ලක්දිවට පැමිණෙන විට එම අටුවා එවක මෙහි පැවැති බව සිතිය හැකි ය. දිසනිකායයේ අටුවාව වන සුමංගලවිලාසිනියෙහි දිසනිකායඅවයකථාවක් සඳහන් වන හෙයින්, එ ද බුදුගොස් තෙරුන් මෙහි පැමිණෙන විට කලින් සිට පැවැති අටුවාවක් විය යුතු යි යෙහි.³⁴

ඒ රචනා කිසිවක් දැනට අප අතර නැතත්, ඒවා සැකැස් පිළියෙල වී බොහෝ කල් ගෙවෙන තුරු ඒවා උගතුන්ගේ සැලකිල්ලට පාත්‍ර වූ බවට සාධක ඇත. ඒ පිළිබඳ තතු විමැසීමෙන් සිංහල සාහිත්‍යයේ, වෙසෙසින් සිංහල ගද්‍ය ග්‍රන්ථ වංශයේ යට ගිය පවත පිළිබඳ වටිනා තොරතුරක් තේරුම් ගැනීමට ඉඩ සැලැසෙයි. සිංහලයේ “ලිඛිතයක්” මුලින් ගොඩ නැඟුණේ කෙසේ දැ යි ඒ අනුව තීරණය කළ හැකි වන්නේ ය. සිංහල ග්‍රන්ථ වංශය ඇරඹෙන්නේ හෙළ’ටුවා නමින් ඇදින්වෙන ග්‍රන්ථ සමූහයෙනි. ආදි යුගයේ සම්පාදිත වූ ඒ ග්‍රන්ථවලට වස්තු වූයේ කුමක් දැ යි සලකා බැලීමේ දී අපට පෙනෙන්නේ බුදු දහම විෂය කොට ගෙන ග්‍රන්ථ සැකැසුණු බව යි. ධර්මයෙහි ගැඹුරු කොටස් ලිහිල් කොට පැහැදිලි කිරීමට සේ ම නොගැඹුරු කොටස් විස්තර කිරීමට සමත් වූ සුඛනමා භාෂාවක් ලෙස සිංහලය පැවැති බව එ නයින් තීරණය කළ හැකි වෙයි. බුදුරදුන් වදළ ධර්ම විනය වැනි උසස් ඉගැන්වීම් යම් බසකින් පැවැසිය හැකි වේ නම්, එය දියුණු, වැඩුණු, පොහොසත් බසක් මිස නොදියුණු, නොවැඩුණු, දිළිඳු එකක් විය නොහැකි.

මේ පොත් ගැන අපට අවසන් වරට අසන්නට ලැබෙන්නේ පොළොන්නරු යුගයෙහි -එනම් සම්බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් යටත් පිරිසෙයින් සතළොස් දශකයක් ගෙවී ගියාට පසු ය. එබැවින් ඒ කාලය වන තුරු හෙළ’ටුවා පිළිබඳ දැනුම හා මතක මෙ රට වැසියනට තුබුණු බවත්, පොළොන්නරු යුගයෙහි දී පමණ ඒ ග්‍රන්ථ නෂ්ටප්‍රාය වී ඒ හා සමඟ ඒ පිළිබඳ දැනුමක් මතකත් ද්විපවාසින්ගේ සිතින් තුරන් ව ගිය බවත් කිය හැකි ය.

“මගධ බසින් වැටෙමින් ආ බුදුකැලි අටුවා...”

තුන් පිටකයේ අර්ථ සංවර්ණනා ක්‍රමය සම්මා සම්බුදුන් විසින් ම වදරන ලද යි මනෝරථසූරණි නම් අංගුත්තරනිකායවයකථාවයෙහි සඳහන් වෙයි.³⁵ සාරත්ථදීපනී විනය විකාවෙහි ද ඊට සමාන අදහසක් දක්වනු ලැබෙයි. මේ කියමන් වචනාර්ථයෙන් ම

පිළිගැනීමට අපහසු වන්නේ අර්ථකථාවල වෙනත් බොහෝ දෑ ඇතුළත් කොට තිබෙන බැවිනි. පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත නා හිමියන් පෙන්වා දී ඇති පරිදි, අටුවාවල ආචාර්ය වාද ද දුටුගැමුණු—සද්ධාතිස්ස—කුටකණ්ණ—භාතිය—වසභ—මහාදැයකතාග ආදී කොට ඇති ලක්දිව රජුන් පිළිබඳ කතා ද ඇතුළත් වී තිබෙයි. ඒ ලක්දිව බුදු සසුන පිහිටුවීමට පසු අවදියක තොරතුරු ය. එසේ ම සසුන පිහිටුවන කාලයෙහි සිටි ධර්මාගෝක, දෙවන පෑතිස් රජුන් පිළිබඳ කතා ද මේ දිවයිනෙහි වැඩ සිටි සාකෙතතිස්ස—මහාතිස්ස—මහාසිව—කුරුන්දක වාසී චූස්සමිත්ත—මලයවාසී මහා සංඝරක්ඛිත—මලියදෙව—මීලක්ඛ තිස්ස—තලංගර වාසී ධම්මදිත්ත—වුලසමුද්ද—මහා සුමම—මහාපදුම—නිපිටක වූලාභය—මහා චූස්සදේව—නිපිටක වූලනාග—විනයධර උපතිස්ස—ගොදන්ත ආදී තෙරවරුන් පිළිබඳ කතා ද මිලින්ද ප්‍රශ්නයෙන් උපුටා ගත් සටහන් රැසක් ද ඒවාහි ඇතුළත් ය.³⁶ එහෙත් අටුවාවාරිත් විසින් කියන ලද්දේ “ප්‍රථම සංගීති කාරක මහරහත් තෙරහු ත්‍රිපිටකයට අර්ථ කීමේ වාචනා මාර්ගය සම්පාදනය කළහ. ඉන් පසු දෙවෙනි තෙවෙනි සංගායනාවන්ට නැහැ පසු මිහිඳු මහ තෙරුන් වහන්සේ ඒ අර්ථකථා ක්‍රමය ලක්දිවට ගෙනැවිත් සිංහල භාෂාවෙන් තැබූහ.” යන්න යි.” මේ අනුව අටුවා කථා මාර්ගය බුද්ධ කාලීන ලෙස ගැන්මට ඉඩ ඇත.

‘ධම්පියට අටුවා කෙරෙමි’ යුව ‘එයට බුදුකැලි මහ’ටුවා ඇත් නො? එ ඇත නෙප් කුමට කරව ?’ යනුවනට එ අටුවා ඇත ද කුමන් අටුවා කරනුවට හේ දක්වති— ‘පරම්පරාභතා තස්ස නිපුණා අත්ථවණ්ණනා’ ඉච්චාදි³⁸ යනු අහා සලමෙවන් කසුප් නිරිඳුන්ගේ වචන යි. ‘ධම්පියාවට අටුවා කෙරෙමි’ යි කියූ නම් එයට බුද්ධ කාලීන මහ අටුවා ඇත්තේ නො වැ? ඒ ඇත් නම් තෙපි (යළි එවැන්නක්) කුමට කරවුද? යනුවෙන් කියනවුනට ඒ අටුවා ඇත ද තමන් අටුවා කිරීමට හේතු දක්වති.

“‘පරම්පරාභතා තස්ස නිපුණා අත්ථවණ්ණනා’ යනාදි වශයෙන්” යනු එහි අර්ථය යි. මෙයින් ද බුද්ධ කාලීන මහටුවා (මහ අටුවා) ගැන කියනු ලැබෙයි. මෙහි “මහටුවා” යන්න හෙළ’ටුවා යි නිගමනය කිරීම යුතු නො වෙයි. එය වෙනත් බසකින් තුබූ අටුවා විය හැකි ය. මේ ග්‍රන්ථයෙහි ම මින් අනතුරු ව යෙදී ඇති පාඨයක් අනුව එය අත් බසකින් තුබූ අටුවා යි නිශ්චය කිරීම වඩා යෝග්‍ය යැ යි පෙනේ. මෙහි ලා සැලැකිය යුතු වන්නේ බුද්ධ කාලීන අටුවා ගැන සඳහන් වීම යි. එ වැනි අටුවා තිබිය දීත් අමුතු-වෙන් අටුවා කිරීමට ධම්මපද්ධිකථා කතුවරයෝ හේතු දක්වති. යට කී උද්ධාත ගාථා පාඨයෙහි එන “පරම්පරා” යන පදයට කරන ලද අරුත් පෙහෙළියෙන් ද මේ තැනට අදාළ කරුණක් කියැවෙයි. එ නම් ඒ ධම්පියා අටුවාව ඇඳුරු පරපුරෙන්—තුන් වන ධර්ම සංගායනාව දක්වා ද ඉතික්ඛිති ව හෙළදිව දක්වා අරඹන ලද වග යි.³⁹ එය හෙළ දිව බසින් තබන ලදී. තබන ලද යන අරුත පැවැසුණේ “සිටි” = “සණ්ඨිතා” යන පදයෙනි. “මගධ බසින් වැටෙමින් ආ බුදුකැලි අටුවා හෙළදිව ඇපුරො හෙළ බසින් තුබූහ. ඔවුන් තුබූ නියායෙන් තුමන් අටුවා කරන තාක් සිටි බැවින් “සණ්ඨිතා” යුහු” යනු ධම්පියා අටුවා ගැටපද පාඨය යි.⁴⁰ කවර බසකින් ඒ අටුවා තුබුණේ ද යි මෙයින් පැහැදිලි වෙයි. ඒ මගධ බසින් පැවැතෙමින් ආ ඒවා යි. ඒ වනාහි බුද්ධ කාලීන අටුවා යි. හෙළ දිව වැසි පොරණුරෝ ඒවා හෙළ බසින් ලියා තැබූහ. එසේ ඔවුන් තැබූ අයුරින් තමන් ධම්පියා අටුවාව—එ නම් ධම්මපද්ධිකථාව කරන තාක් එය පැවැත්තේ යි.

බුද්ධකාලීන වූ යට කී අටුවා ලියා තුබූ අටුවා යැ යි තීරණය කිරීමට කිසි සාධකයක් මෙහි නැත. තුන් වන ධර්ම සංගායනාවෙන් පසු ඒවා හෙළදිවට යවන ලද බව කියැවෙයි. ඒවා වාචනා මාර්ගයෙන් හෙවත් කථා මාර්ගයෙන් පවත්වා ගෙන ආ අටුවා ය. එ සේ ගෙනෙනු ලැබූ අටුවා යි හෙළ දිව ඇඳුරන් විසින් ලියා තබන ලද්දේ. මේ තතු තව දුරටත්

පැහැදිලි කරතොත් මහසුඡ මහ තෙරුන් ආදී පන්සියයක් රහතන් වහන්සේ විසින් ප්‍රථම සංගීතියෙහි දී ත්‍රිපිටකය සංගායනා කොට අනතුරු ව ඒ ත්‍රිපිටකයෙහි අර්ථ ප්‍රකාශ කරනු සඳහා අර්ථකථාව ද සංගායනා කරන ලද්දේ ය. තෙ වෙනි අවස්ථාවෙහි මොග්ගලී පුත්තකිස්ස මහ රහතුන් වහන්සේ ප්‍රමුඛ භික්ෂූන් විසින් අනුසංගීත ද විය. පාළියෙහි මේ අටුවා සංගායනා කිරීම පැවැසීමට යෙදුණේ “සංගීතා” ...“අනුසංගීතා” යන පද ය. ඒවා ඇඳුරු පරපුරෙන් පරපුරට ගෙනෙන ලද්දේ මුඛ පාඨ වශයෙනි. එසේ මුඛ පාඨ ලෙසින් ගෙනා අටුවා සිංහල භික්ෂූහු හෙළ බසින් ලියූහ. එසේ හෙළ බසින් තබන ලද අටුවා බුදු ගොස් තෙරුන්ගේ අවදිය වන තෙක් පැවැතිණ. නැවත පසු කාලයක බුදුගොස් තෙරුන් ඇතුළු අටුවාවාරිහු ඒවා පෙළ (පාළි) බසට නඟා ලූහ.

මේ සාක්ෂ්‍ය මධ්‍යයෙහි ලක්දිවට තෙවලා දහම් ගෙනෙන ලද්දේ කිනම් බසකින් ද එය රට පුරා පතුරුවා හරින ලද්දේ කිනම් බසකින් ද යි යන්න පිළිබඳ කිසි තොරතුරක් නැතැ යි ඇතැම් අපරදිග වියත් කෙනකු පවසන්නේ ඇයි ද යි වචනා ගැන්ම අපහසු ය.⁴¹

ත්‍රිපිටකය ලියා තැබීම

බුද්ධ වර්ෂයෙන් පස් වන ස වන ශතකයෙහි පමණ ත්‍රිපිටකය ලියා තැබීම සිදු කරන ලද්දේ කවර බසින් ද යන පැනය මෙහි දී නහනු කැමැත්තෙනු. ඒ මහඟු සිද්ධිය කෙරේ ඉතිහාසඥයන්ගේ, පුරාවිද්‍යාඥයන්ගේ මෙන් ම අවශේෂ විද්වතුන්ගේ අවධානය නොමඳ ව යොමු වී ඇතත්, ඒ ත්‍රිපිටක ධර්මය පොත්වලට නඟා ලූයේ කිනම් බසින් ද යන්නට ඔවුන්ගේ සැලැකිල්ල යොමු වී ඇත්තේ ඉතා මඳ වශයෙනි. පුරාණ ග්‍රන්ථ වංශයේ ඉතිහාසයට ද භාෂාවේ ඉතිහාසයට ද මේ පැනය අදළ වේ.

වළගම් අධ්‍යායන දවස ලංකා බුද්ධ ශාසන වංශයන් ස්වදේශීය භාෂා—සාහිත්‍ය වංශයන් කෙරේ බල පැවැත්වූ සිද්ධි රැසක් ම ඇති වුණු වකවානුවකි. රුහුණු රට වැසි තීය (ඇතැම් තැන කිස්ස යන) නමැති බමුණෙක් වළගම්බා නිරිඳුනට විරුද්ධ ව යුද වැදුණේ ය. ඒ අතරතුරේ දකුණු ඉන්දියාවෙන් ආ දෙමළ සන් දෙනෙක් සිය බලසෙන් සමග මහතොටට (මන්නාරමට) ගොඩ බැස අනුරාධපුරය කරා ගමන් කළේ ය. උතුර සිට දකුණු තෙක් මුළු රට යුද කොලහලින් වැනැසී ගියේ ය. දෙමළන් සන් දෙනාගෙන් පස් දෙනෙක් පිළිවෙළින් එකිනෙකාගේ ඇවෑමෙන් තුදුස් අවුරුද්දකුත් සන් මස එක දිගට අනුරපුරෙහි රජ කළහ. රජ තන් පත් නොවූ ඔවුන්ගෙන් එකෙක් සෝමා දේවිය ගෙන වහා පර-තෙරට ගියේ ය. අනෙකා අනුරාධපුරයෙහි තුබූ බුද්ධ පාත්‍රය ඇරගෙන එයින් සතුවූ වූයේ පරතෙරට පලා ගියේ ය. එ දවස මහ රජ තුමෝ පසල් දනවුවල සැහැවී සිටියහ. ඒ හැරෙන්නට බැමිණිටියා සාය නම් පෙර නුවුවිරු දරුණු මහ සායක් මුළු රටම පෙළන්නට විය. වැසියෝ කුස ගිනි නිවා ගන්නට අසමත් වූවෝ අහරක් නැති ව මිනී මස් පවා— ඇතැම් විට භික්ෂූන් පවා මරා මස් කන්නට පෙලැඹුණු බව වංශ කථාවෙහි සඳහන් වෙයි: ගිහි පැවිදි දහස් ගණන් ජනයෝ මරු මුවට පත් වූහ. විහාරාරාම පාඨවට ගියේ ය. අග නුවර මහා විහාරය මුළුමනින් හිස් විය. මළු වල් බිහි විය. රුවන්මැලි මහ සෑ හුමිය ජන ශුන්‍ය පාඨ ප්‍රදේශයක් බවට පත් විණ. බොහෝ භික්ෂූහු රටහැර දඹදිව ගියෝ ය. රට අවුලෙන් අවුලට ම පත් වන්නට වී.⁴²

සසුන රැක ගන්නා පිණිසත් ගුරු-ශිෂ්‍ය පරම්පරායෙන් එතෙක් මුඛ වාදයෙන් පවත්වා ගෙන ආ ත්‍රිපිටක බුද්ධ වචනයන්, එහි අටුවාත් දුරදර්ශී වූ මහ තෙරවරු මාණ්ඩලික අධිපතියකුගේ අනුග්‍රාහය ද ලැබ ධර්මයේ විරස්ථිතිය පිණිස (“විරට්ඨිතත්ථං ධම්මස්ස”) ලියා තැබූහ.⁴³

මහාවංසය මේ සිද්ධිය සඳහන් කරන්නේ ඉතා සැකෙවිනි. ඒ පරමෝත්කාෂ්ට කර්තව්‍යය සිදු කැරුණු තැන වත් එය නිම කැරුණේ කවුරුන්ගේ අනුග්‍රාහකත්වයෙන් ද වත් ඒ වංශ කථාව සඳහන් නො කරයි. එ නමුත් එය භික්ෂූන් පන්සියයක් දෙනා වහන්සේ විසින් මාණ්ඩලික අධිපති කෙනෙකුගේ අනුග්‍රාහය ඇති ව අලුතින්ගේ දී සිදු කැරුණු බව වෙනත් මාර්ගවලින් දත හැකි වේ.

“ත්‍රිපිටක පාළිය ද එහි අර්ථකථා ද පෙර දවස මහාප්‍රාඥ වූ භික්ෂූහු මුඛ පාඨයෙන් ගෙනාවෝ ය. ඔහු (ඒ භික්ෂූහු) තුමු සත්ත්වයන්ගේ පිරිහීම දැක ධර්මයේ විරස්-ථිතිය පිණිස පොත්හි ලියා තැබූහ.”⁴⁴

දීපවංසයෙහි ආයේ ද එම ගාථා දෙක ය.⁴⁵ මහ රජතුමන් ගැන සඳහන් නොකරන ලද්දේ එ තුමන් එ කල සතුරන්ගෙන් බේරීම පිණිස සැහැවි හුන් නිසා වන්නට පුළුවන. එම සිද්ධිය ගැන මෙයට වඩා විස්තර දක්වන්නට වංශකථා කරුවන් නොපෙලැඹුණේ ඒ ගැන පැහැදීමක් හෝ එය පිළිගැනීමක් හෝ ඔවුන්ගේ සිත්හි නොවූ බැවින් ද? දැඩි නිහඬතාව ම පළ වෙයි. වංසත්ථප්පකාසිනී මහාවංස—ටීකායෙන් හෝ ඒ සිද්ධිය කෙරේ ආලෝකය හෙළන කිසිවක් නො කියැවේ.

තෙවලා බුදු දහම් පොත්වල ලියා තබන ලද්දේ කිනම් බසින් දැ යි යට දැක්වුණු පාඨ කිසිවකින් හෙළි නො වෙයි. අටුවා සහිත වූ ත්‍රිපිටකය ලියා තැබූ බව පමණි ඒවායින් දැක්වුණේ. මේ කරුණ සම්බන්ධයෙන් යම් මතයක් පළ කළ තැන්හි හෝ ඒ ගැන ඉතියක් කළ තැන්හි හෝ උගතුන් අතර එකඟතාවක් පෙනෙන්නට නැත. එක් මතයක් අනුව ත්‍රිපිටක සංගායනාවෙන් නහා ගත් දේශනා පාළිය අලුතින්ගේ දී ලියා තැබූ අවස්ථාව දක්වා මුඛ පාඨයෙන් ම ගෙන එන ලදුව පෙළ බසින් ම ලියා තබන ලදී.⁴⁶ සිංහල විශ්ව කෝෂයෙන් එ වැනි අදහසක් ප්‍රකාශ වුව ද, බෞද්ධ විශ්ව කෝෂයෙන් උපන්‍යාස කොට දැක්වෙන්නේ ඊට වෙනස් අදහසකි.⁴⁷ ඒ අනුව වළගම් අබා මිහිපලුන් ගේ සමයෙහි ලියා තබන ලද්දේ හෙළ බසින් තුබූ අටුවා යි.

මෙහි ඉහත සඳහන් කරනු ලැබූ පළමු මතයේ හැටියට මුඛ පාඨයෙන් ගෙනා දේශනා පාළිය පෙළ බසින් ම ලියන ලද්දේ ය. “ත්‍රිපිටක සංගායනාවට නැතූණු දේශනා පාළිය අලුතින්ගේ දී කළ ග්‍රන්ථාරෝපණ සංගායනාව දක්වා මුඛ පාඨයෙන් ම ගෙන එන ලදුව පෙළ බසින් ම ග්‍රන්ථාරූඪ විය”⁴⁸ යනුවෙන් සඳහන් වෙයි. ඒ මතය තීර.කිරීමට සාක්ෂ්‍ය දක්වා නැත. අද දක්වාත් එය පෙළ බසින් පවත්නා බව කියැවෙයි. මිහිඳු තෙරණුවන් අට්ඨකථා පාළිය පෙළ බසින් ම සිංහල අතවැස්සන්ට උගන්වන ලද බව ද ඔවුන් එය හෙළ බසින් ලියා තැබූ බව ද තව දුරටත් එහි සඳහන් වෙයි. පාළියක් සමඟ අටුවාව ද මුඛ පාඨයෙන් ම පවත්වා ගෙන යෑමේ දුෂ්කරත්වය ලිවීමට හේතු විය. මෙයින් ඇහෙන්නේ දේශනා පාළිය එක් බසකින් එනම් පාළියෙන් ද අටුවා තවත් බසකින්—එනම් හෙළයෙන් ද පැවැති බව යි. අටුවා ද මගධ බසින් නො ලියා හෙළ බසින් ලිවීමට හේතුව ලෙසින් දක්වන ලද්දේ නිකායාන්තර ලබ්ධීන් හා සංකර වීම වළක්වා ලීම ය. ද්විපවාසිනට වැඩ පිණිස යැයි ද කියති.⁴⁹

තෙවලා බුදු දහමත් එහි අටුවාත් ලියා තැබීමේ සිද්ධිය පිළිබඳ වංශ කථා පාඨ ද ඒ සිද්ධිය සම්බන්ධයෙන් පළ කොට ඇති විචාරක මත ද තව දුරටත් පිරික්සා බලනු වටී. වංශ කථා පාඨයෙන් කියැවෙන පරිදි ත්‍රිපිටක පාළියත් එහි අටුවාත් යන දෙක ම මුඛ පාඨ වශයෙන් පවත්වා ගෙන එන ලදී. ඒවා එසේ ගෙන ආවෝ මහාප්‍රාඥ භික්ෂූහු ය. සත්ත්වයන්ගේ පිරිහීම දැක ඔහු තුමු ඒවා පොත්හි ලියා තැබූහ. මෙයින් පෙනෙන්නේ ත්‍රිපිටකයත් එනම් දේශනා පාළියත් එහි අටුවාත් දෙක ම මුඛ වාදයෙන් පැවැති බව යි.

මුඛ පරම්පරාවෙන් ගෙනා ඒ දෙවග ම වියත් හික්ෂුන් වහන්සේ ලියා තැබූහ. විශ්ව කෝෂ පාඨයෙන් කියැවෙන්නේ මුඛ පාඨ වශයෙන් ගෙනා දේශනා පාළිය අලුතින්ගර යෙහි දී පෙළ බසින් ම ලියා තබන ලද බව යි. අටුවා පාළිය (අට්ඨකථා පාළිය) මිහිඳු මහ තෙරුන් විසින් සිය අතැවැස්සනට පෙළ බසින් ම උගන්වන ලද නමුත්, ඔවුන්— එ නම් සිංහල අතැවැස්සන්—ඒවා ලියා තැබූයේ හෙළ බසිනි. වංශ කථා පාඨයෙන් ත්‍රිපිටක පාළියත් අට්ඨකථාත් (එනම් තෙවලා බුදු බණන් අටුවාත්) දෙක එකට ගැනෙයි. විශ්වකෝෂ ප්‍රකාශයෙන් ඒ දෙක වෙන් කරනු ලැබෙයි. තව ද වංශකථා පාඨයෙන් කියැවෙන්නේ තෙවලා දහමත් අටුවාත් ලියා තබන ලද්දේ එක් ම අවස්ථාවක ය. තැන කෙසේ වෙතත් පෙළ (ත්‍රිපිටක පාළිය) අටුව (අට්ඨකථා) යන දෙක ලිවීම එක් අවස්ථාවක වූ සිදුවීමක් සේ යි ඇහෙන්නේ. විශ්ව කෝෂ මතයෙන් කියැවෙන්නේ දේශනා පාළිය පෙළ බසින් ම ලියැවුණු බවත් මිහිඳු මාහිමියන් ඉගැන්වූ අටුවා පෙළ පොරණැදුරන් විසින් හෙළ බසින් ලියා තබන ලද බවත් ය. මේ දෙක එක් ම අවස්ථාවෙහි වූණු සිද්ධි ද? හෙළ බසින් ලියා තබන ලද අටුවා මිහිඳු-දෙවනපෑතිස් සමයෙහි හෝ ඊට සමීප කාලයෙහි හෝ පටන් බුදුගොස් අටුවාවටින් පැමිණෙන තෙක් ම කැරෙන්නට ඇත. අලුතින්ගරයෙහි පොත් ලිවීමට පෙරත් පසුවත් හෙළ බසින් ලියැවුණු අටුවා (හෙළ'ටුවා) තිබෙන්නට බැරි නැත. ඒ අවස්ථාවෙහි කරන ලද අටුවා සහිත වූ ත්‍රිපිටක බුද්ධ ධර්මය ලියා තැබීමේ මහාර්ඝ කර්තව්‍යයේ එක් අංගයක් ද වන්නට බැරි නැත. මේ වැදගත් සිද්ධියට මහාවංසය යන්තම් ගාථා දෙකක් පමණක් කැප කොට ඇත්තේ එය එතරම් වැදගත් සිදුවීමක් ලෙස වංශකථා කර්තෘහු නොතැකූ හෙයිනි ද? ඒ කටයුත්තට හවුල් වූ හික්ෂු සංඝයා මහාවිහාර වංශිකයන්ගේ ප්‍රසාදය හා විශ්වාසය නොදිනූ පිරිසක් වත් ද?

ත්‍රිපිටකය ලියා තැබූ දවස පටන් අද දක්වා එය මෙරට හික්ෂුන් වහන්සේ විසින් රැක ගෙන එන ලදුව පවත්නේ පෙළ බසිනි. ඒ වනාහි මිහිඳු මහරහතන් ඇතුළු ධර්මදාන පිරිස් විසින් දයාද කොට දෙනු ලැබූ තථාගත දේශනා පාළිය පෙළ බසින් ම ලියා තබන ලද බවට ප්‍රබල සාක්ෂ්‍යයකි. අටුවා ද වළගම්බා රජු දවස ලියා තැබූ බව කියැවෙන නමුත් එය අසුවල් බසින් කරන ලද යි සඳහන් නැත. පාළි අටුවා සැපැයූ බුදුගොස් තෙරුන් ඇතුළු ඇදුරු පිරිස හෙළ බසින් තුබූ ත්‍රිපිටකයක් ගැන කිසිත් නො පවසති. අටුවා ගැන සඳහන් කරන විට ඒවා හෙළ බසින් ම තුබූ බව පවසති. පෙළ අටුවාවල හෙළ අටුවාවලින් උපුටා ගැනුණු පාඨ කිසිවක් ඇතුළත් කොට නැත ද පොරණ හෙළ'ටුවා ඇදුරන් ගේ අදහස් දක්වනු ලැබෙයි. එබැවින් වළගම්බා රජ දවස අලු විහාරයෙහි කරන ලද යි සැලකෙන ධර්මය ලියා තැබීමේ අවස්ථාවෙහි දී ත්‍රිපිටක හෙවත් තෙවලා දහම පෙළ බසින් ද අටුවා හෙවත් අට්ඨකථා ධර්මය හෙළ බසින් ද ලියා තබන ලද යි සිතන්නට පුළුවන.

නිගමනය

මේ ලිපියෙන් ගෙන හැර දක්වුණු කරුණු අනුව ද එයින් විමැසුමට ලක් වූ විෂය කරුණු තිර කිරීමට ඔප්පු කරුණු සාක්ෂ්‍ය අනුව ද අපට යුක්ති සහගත ව බැස ගත හැකි තීරණය කිහිපයක් මෙසේ පිටු කොට දැක්විය හැකි ය.:

1. අර්ථ වර්ණනා නමින් ද ගැනුණු අටුවා වාචනා මාර්ගයෙන් පැවැත්තේ බුද්ධ කාලය තරම් පැරණි බව පිළිගත හැකි ය. බුද්ධ කාලීන වූ අටුවා ද පැවැති බවට සැකයක් නැත.

2. ඒ බුද්ධ කාලීන අටුවා මගධ බසින් වැටෙමින් ආයේ ය. ඒවා මුල දී “ලිඛිත” නො වී.
3. අටුවා වනාහි සර්වඥභාෂිත ප්‍රකීර්ණක බුද්ධ දේශනා ය යි කීම එකකි; ඒවා ප්‍රකීර්ණක දේශනා මුල් කොට ගෙන ඇති විණැ යි කීම අනෙකකි.
4. අටුවා නම් මහසුඡ් මහ රහතන් ආදී ධර්මසංග්‍රාහක තෙරවරුන් විසින් මුලින් ම කුන් පිටකය සංගායනා කොට එහි අර්ථ වර්ණනා ස්වරූපයෙන් ම වාචනා මාර්ගයට නගන ලද බැවින් ආචාර්ය වාදය යි කියනු ලැබේ.
5. වළගම් අබා රජ දවස සාර්ථකථා ත්‍රිපිටකය අලුතින් ආරයෙහි ලියා තබන ලදී. එහි දී නටාගත දේශනා ත්‍රිපිටක පාළිය පෙළ බසින් ලියා තබන ලද බවත් අටුවා කතා හෙළ බසින් හෙවත් සිංහලෙන් ලියා තබන ලද බවත් නිශ්චය කිරීමට පුළුවන.
6. අටුවා (හෙළ’ටුවා) දැන් අවිද්‍යාමාන වුව ද සිංහල ග්‍රන්ථ වංශයෙහි ඉතා වැදගත් තැනක් හිමි කැර ගන්නා රචනා සමූහයකි. ඒවා හෙළ බසින් ලියා තැබුවෝ මිහිඳු මා හිමියන් ඇතුළු ධර්මදූත පිරිස විසින් දිවයිනට ගෙන එන ලද බුද්ධ ධර්මය දයාද කොට ගත් හික්සුහු ය. මුඛ වාදයෙන් එතෙක් ගෙනා ඒ අටුවා අලුතින් ආරයෙහි දී ලියා තබන ලදී යි සිතන්නට ඉඩ ඇත. නෂ්ටප්‍රාය වූ ගත් රැසක් වන නමුදු හෙළ’ටුවා සිංහල භාෂාවක් සිංහල ග්‍රන්ථ වංශයන් පිළිබඳ ව කැරෙන විමසුමක නො සලකා හැරිය නො හැකි ලේඛන සමූහයකි. යටත් පිරිසෙයින් සියවස් විසි කුනක අබණ්ඩ ලේඛන පරම්පරාවක් හා ඉතිහාස ප්‍රවෘත්තියක් ඇති සිය බසේ යට ගිය පවත පිළිබඳ ඡායා මාත්‍රයක වැටුහීමක් වත් එයින් ලද හැකි වන්නේ ය.

පාදක සටහන්

1. උදිත ස්ථවිර, හින්තටියේ - ත්‍රිපිටක පරීක්ෂණය, 2483/1939, කොළඹ, 20 පිටුව: “අටුවාවේ නම කාරහුද?” යනු යි උත්පන්නයේ නගන පැනය.
2. සාරත්ථදීපනී
3. මේ අදහස මුලින් දක්වන ලද්දේ පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත ස්ථවිරයන් වහන්සේ විසින් 1931.11.06 වැනි ද සිංහල බෞද්ධයා පුවත් පතේ පළ කැරුණු ලිපියකිනි. ඒ ලිපියත් අටුවා (= අට්ඨකථා) මාතෘකා කොට ගෙන එම පුවත් පතට ද ලක්ෂණ පහත, දිනමිණ යන පුවත්පත්වල ද ලියූ ලිපි එකතුවක් අටුවා පරීක්ෂණය හා අටුවා කථාවස්තු (අටුවා පරීක්ෂණය) 1951 දී අම්බලන්ගොඩින් ප්‍රකාශිත විය. 9—11 පිටු.
4. බුද්ධදත්ත ස්ථවිර, පොල්වත්තේ, අටුවා පරීක්ෂණය, 1-2 පිටු.
5. වජිරඤාණ හිමි, ගෞරණ, ලක්දිව විනය සාහිත්‍යය පිළිබඳ විවේචනාත්මක නිබන්ධ සහිත කූඨ-සිඛ පදාර්ථ සංස්කරණය, 1968, 9, 75 පිටු. හෙට්ටිආරච්චි: (සං) ධම්පියා අටුවා ගැටපදය, 1974, ප්‍රස්තාව-නාව, xiii පිටුව බලන්න.
6. සාරත්ථදීපනී, 16 පිටුව.
7. “අසුන්තන් නිබන්ධං පාළිවිනිමුත්තං ඔක්කන්තිකධම්ම දෙසනං කත්වා”, 112 පිටුව.
8. “අසුන්තන් නිබද්ධන්ති නිසු පිටකෙසු පාළිසංධාතසුත්තන්ත වසෙන අරචිතං සංගීතිකාරෙහි ව අනාරොපිතං, තෙනාහ පාළිවිනිමුත්තන්ති”.
9. “ඔක්කන්තිකදෙසනා නාම තස්මිං තස්මිං පසංගෙ ඔතාරෙත්වා ඔතාරෙත්වා නානානායෙන කථී යමානධම්මදෙසනා.”
10. “තෙන ව අට්ඨකථාසු යථානුරූපං සංගහිතන්ති දස්සෙති. එවරූපා හි පතිණ්ණකදෙසනා අට්ඨ කථාය මුලං” උදිත ස්ථවිර, එම, 22 පිටුව.
11. සුමංගලවිලාසිනී (දීඝනිකායට්ඨකථා) 6—8 ගාථා
සාරත්ථප්පකාසිනී (සංයුත්තනිකායට්ඨකථා) 6—8 ගාථා
පපඤ්චසුදනී (මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථා) 6—8 ගාථා
මනෝරථපුරණී (අංගුත්තරනිකායට්ඨකථා) 6—8 ගාථා

12. එහි ම 9 ගාථාව ධම්පියා අටුවා ගැටපදයෙහි (ධ.ගැ) (716-19) තම්භාසං යන්නට ලියූ ගැටපදය හා සසඳන්න : “ඒ හෙළි බසුන් සා ව සා භාසා වානි ‘තම්භාසා’, නොහොත් ‘දීපභාසාය සංඝධිතා’යි කියන ලද හෙළි අටුවායෙහි බසුන්. මෙසේ කියත්. ‘තස්සා භාසා තම්භාසා යනු වෙයි. නොහොත් එයින් බස් මතු හැර මෙසේ කියත්.’”
13. මහාවංසය-37 පරි.
14. ධ. ගැ. 723
15. ධ. ගැ. 757
16. එම 86
17. එම 5119
18. එම 79 6-11
19. එම 103 7-9
20. එම 105 15-20
21. එම 112 21-27
22. එම 115 23-29
23. එම 121 3
24. එම 132 8-9
25. එම 136 13-17
26. එම 138 13-14
27. එම 149 11-12 උපුටා දක්වුණු මේ ගැටපද පාඨවල “හෙළ අටුවා”, “හෙළටුවා” ආදී පද යටින් ඉරි ඇඳ දක්වුයේ අප යි.
28. “දෙර කවුළු ඇඬි පැනෙන තාක් දව වසා රත්කසුකම් කෙළේ යෙහි මහා අටුවායෙහි” එම 121 25-26, “සිහලවටකපා” 122 9; හෙට්ඨකාරවිච්චි (සං) ධම්පියා අටුවා ගැටපදය, 1974, කොළඹ, ශ්‍රී ලංකා විශ්ව විද්‍යාලයේ ප්‍රකාශක මණ්ඩලය—ප්‍රස්තාවනා, xiii-xxii පිටු ද, ප්‍රඥරාම ස්ථවිර, යක්කඩුවේ ශ්‍රී—මජ්ඣිම නිකාය—පඨමො භාගො—සමන්තේසනා—20-24 පිටු ද බලන්න.
29. වෙසතුරු ද සන්නෙ (ස.) 1950 කොළඹ — ප්‍රස්තාවනා, 6 පිටුව.
30. 1963, කොළඹ.
31. Encyclopaedia of Buddhism, Colombo, 1966, Vol. ii. pp. 335-352; ලක්දිව විනය සාහිත්‍යය පිළිබඳ විද්‍යාත්මක නිබන්ධ සහිත කුසු සිට පද්‍රව සංස්කරණය, 1968. ශ්‍රී ලංකා විශ්ව විද්‍යාලයට ඉදිරිපත් කරන ලද දර්ශන විශාරද උපාධි නිබන්ධය (අප්‍රකාශ යි), 9 පිටුවෙ සිට බලන්න.
32. මහාබෝධිවංශ ගැටපදය (මහාබෝධිවංශ ග්‍රන්ථපද විවරණය)—සංස්කරණය ධර්මාරාම ස්ථවිර, රත්මලානේ, 1910, කොළඹ, 133 පිටුව.
33. අදිකාරම්, ලක්දිව බුදු සමයේ මුල් ඉතිහාසය, 11 පිටුව; හෙට්ඨකාරවිච්චි—වෙසතුරු ද සන්නෙ—ප්‍රස්තාවනා, 6 පිටුව බලන්න.
34. අදිකාරම් එම 13 පිටුව.
35. “සමා සම්බුද්ධෙනො භි තිණං පිටකානං අත්ථසංවණ්ණනාක්කමො භාසිතො.”
36. අටුවා පරීක්ෂණය, 1 පිටුව.
37. එහි ම.
38. ධම්පියා අටුවා ගැටපදය (සං). හෙට්ඨකාරවිච්චි 5 21-24
39. “ඇපරපරපුරෙත්—තුනු වන ධම්පියා පුවා, එයින් හෙළ දිවු පවා අරන ලදී යැ” ධ. ගැ. 5 24-25
40. 6 14-16
41. Norman, K. R., “The role of Pali in early Sinhalese Buddhism” යන ලිපිය Bechert, Heinz (ed.) *Buddhism in Ceylon and Studies on Religious Syncretism in Buddhist Countries*, Gottingen 1978, p. 31.
42. මහාවංසය, 33 පරි.; රාහුල හිමි, වල්පොල—ලක්දිව බුදු සමයේ ඉතිහාසය (1962, සවන මුද්‍රණය 1970) 84—85 පිටු; අදිකාරම්, එම ද්විතීය භාගය, 4 පරි.
43. මහාවංසය. එහි ම; රාහුල හිමි, එම; අදිකාරම්, එම.
44. මහාවංසය, 33 පරි. 102-103 ගාථා.
45. දීපවංශය. (සං) ඤාණවිමල ස්වාමීපාදයන් වහන්සේ, කිරිඇල්ලේ, 1959, කොළඹ, 20 පරි. 20-21 ගාථා.

- 46. සිංහල විශ්ව කෝෂය (සං. ඩී. ඊ. හෙට්ටිආරච්චි)—1963, 1 කාණ්ඩය, 203-212 පිටුව.
- 47. බෞද්ධ විශ්වකෝෂය—2 භාගය, *Encyclopaedia of Buddhism*, Colombo, 1966, Vol. ii. pd. 335-352.
- 48. සිංහල විශ්වකෝෂය, 1 කාණ්ඩය, 207 පිටුව.
- 49. මේ සිද්ධිය පිළිබඳ වෙනත් අදහස් සඳහා බලන්න. විමලකීර්ති ස්ථවිර, මැදලයන්ගොඩ—ශාසන වංශ ප්‍රදීපය, 2498, මාතර, 57—58, 71 පිටුව, බුද්ධ ධර්මය එතෙක් කල් එනම් අලුතින්ගොඩේදී එයලියා තබන තුරු—මුඛ පාඨ වශයෙන් ගෙනෙන ලද ඩී කියන කතාව විමලකීර්ති ස්ථවිරයෝ ඇඟිලිය නොහැකි තරම් යැයි කියති. එසේ ම ත්‍රිපිටක ධර්මය මිහිඳු මාහිමියන්ගේ කාලයේ දී ම හෙළවට පෙරළන ලද ඩී කියන ඇතැමුන්ගේ අදහස ද ඒ ස්ථවිරයෝ නො පිළිගනිති. (එහි 58 පිටුව).

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ :

- 1. මහාවංශය, පරිවර්තනය; ප්‍රථම භාගය, ශ්‍රී සුමංගල නායක ස්ථවිර සහ බදුවන්තුඩාවේ දෙන් අන්ද්‍රියස් ද සිල්වා, 2496/1952, කොළඹ, ප්‍රචාලිත දෙපාර්තමේන්තුව.
- 2. උනුසුරණසහිත මහාවංශයා — (සං.) බුද්ධදත්ත මහාචාර්ය, පොල්වත්තේ. 2502/1959, කොළඹ.
- 3. අදිකාරම්, ඊ. ඩබ්ලිව්. පැරණි ලක්දිව බෞද්ධ ඉතිහාසය හෙවත් පාලි අට්ඨකථාවලින් අනාවරණය වන ලංකාවේ බුදු සමයේ තත්ත්වය, 1963, කොළඹ.
- 4. රාහුල ස්වාමීන් වහන්සේ, වල්පොල, ලංකාවේ බුද්ධාගමෙහි ඉතිහාසය, අනුරාධපුර යුගය, ක්‍රි. පූ. 3 සියවසේ සිට ක්‍රි. ව. 10 සියවස දක්වා, 1962, කොළඹ.
- 5. හෙට්ටිආරච්චි, ඩී. ඊ. (සං.)—සිංහල විශ්වකෝෂය, පළමුවැනි කාණ්ඩය, 1963, කොළඹ, සංස්කෘතික දෙපාර්තමේන්තුව.
- 6. ධම්පියා අටුවා ගැටපදය (සං.) හෙට්ටිආරච්චි, ඩී. ඊ., 1974, කොළඹ, ශ්‍රී ලංකා විශ්වවිද්‍යාලයේ ප්‍රකාශක මණ්ඩලය.
- 7. වෙසතුරු ද සන්නෙ (සං.) හෙට්ටි ආරච්චි, ඩී. ඊ., 1950, කොළඹ.
- 8. බුද්ධදත්ත ස්ථවිර, පොල්වත්තේ, අටුවා පරීක්ෂණය හා අටුවා කථා වස්තු, 1951, අම්බලන්ගොඩ.
- 9. මහානිද්දෙසපාළි (සං.) ලංකානන්ද ස්ථවිර, ලබුගම, බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා—33, 2505/1961, කොළඹ, ලංකා-ස්ථවිර මගින් ප්‍රකාශිත යි.
- 10. සාරත්ථපිපතී (සං.) දේවරත්න ස්ථවිර, බිහල්පොල, 1914, කොළඹ.
- 11. සුමංගලවිලාසිනී (දීපනිකායට්ඨකථා), සංස්කරණය, ප්‍රථම භාගය; සිරි දේවමිත්තු නායක ස්ථවිර. ගෙ. 3. 2462/1918, කොළඹ, වාර්ල්ස් අල්ට්ස් හේවාචිතාරණ—සිරිනාථ කුමාරදාස මුනසිංහ.
- 12. සාරත්ථපිපතී—(සංයුක්ත නිකායට්ඨකථා)—සංස්කරණය ප්‍රථම භාගය, පියතිස්ස මහා ස්ථවිර, විදුරාපොල, 2468/1924, කොළඹ, හේවාචිතාරණ මුනසිංහ.
- 13. පසංවසුදනී—මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථා—සංස්කරණය ප්‍රථම භාගය, ධර්මකීර්ති ශ්‍රී ධර්මාරාමනායක ස්ථවිර, කොළඹ, 2476/1933.
- 14. මනෝරාජපුරාණි (අංගුත්තරනිකායට්ඨකථා)—සංස්කරණය, ප්‍රථම භාගය, ධර්මකීර්ති ශ්‍රී ධර්මාරාම නායක ස්ථවිර, 2236/1423, කොළඹ, වාර්ල්ස් අල්ට්ස් හේවාචිතාරණ — සිරිනාථ කුමාරදාස මුනසිංහ.
- 15. සිංහලානුවාද සහිත දීපවංසය, (සං), ඤානවිමල ස්වාමීපාදයන් වහන්සේ, කිරිඇල්ලේ, 1959, කොළඹ.
- 16. මහාබොධිවංශ ගැටපදය (මහාබොධිවංශ ග්‍රන්ථපද විවරණය), සංස්කරණය—ධර්මාරාම ස්ථවිර රත්මලානේ, 1910, කොළඹ.
- 17. උදිත ස්ථවිර, හින්තවිලේ, ත්‍රිපිටක පරීක්ෂණය, 2483/1939, කොළඹ.
- 18. විමලකීර්ති ස්ථවිර, මැදලයන්ගොඩ, ශාසන වංශ ප්‍රදීපය, 2498, මාතර.
- 19. වජිරඤාණ ස්ථවිර, හොරණ, ලක්දිව චිත්‍ය සාහිත්‍යය පිළිබඳ විවේචනාත්මක නිබන්ධ සහිත කුසුබ පද්‍රථ සංස්කරණය, 1968, ශ්‍රී ලංකා විශ්ව විද්‍යාලය ආචාර්ය උපාධි නිබන්ධය (අප්‍රකාශිත යි).
- 20. විජයවර්ධන, ජී. ඩී., “හෙළුවා,” සිංහල සාහිත්‍ය ලතා, (සං.) අමරවංශ ස්ථවිර, කොත්මලේ, 1968 කොළඹ.
- 21. ප්‍රඤ්ජාම ස්ථවිර, යක්කඩුවේ — මජ්ඣිම නිකාය — පඨමො භාගො (සං.)—සමන්තේසනා.
- 22. (බෞද්ධ විශ්වකෝෂය) *Encyclopaedia of Buddhism* (ed). Malalasekera, G. P., Vol. ii, Colombo, 1966.
- 23. Gunasekera L. R., *Buddhist Commentarial Literature*, Buddhist Publication Society, Kandy, 1967.
- 24. Norman K R, “The role of Pali in Early Sinhalese Buddhism” in *Buddhism in Ceylon and Studies on Religious Syncretism in Buddhist Countries*, (ed) Bechert, Heinz, Gottingen, 1978.